

Стојановић Љубивоје*

Висока школа струковних студија
за васпитаче „Михаило Палов”, Вршац

Божија дуготрпељивост као темељ толеранције

Апстракт: Превиђање Божијег човекољубља битно умањује допринос вере у стварању бољих међуљудских односа. Одговорност нас који верујемо састоји се у томе да непрестано сведочимо неизмерност Божије дуготрпељивости која би требало да покреће нашу толеранцију. То је изузетно важно због тога што је толеранција у међуљудским односима сведена на идеолошку пропаганду и често је изнуђено стање које контролише већина. То доводи до тираније већине над мањином, али и до преокрета и тираније мањине над већином. Толеранција тако престаје да буде оно што би требало да буде пошто је неодговорни појединци претварају у инструмент изнуде, заборављајући да без одговорне слободe нема ни стварне толеранције. Да би све добило смислено усмерење, потребно је у први план ставити Божије човекољубље и тако превазићи све људске површности и једностраности. Само на овакав начин могуће је толеранцију као друштвену потребу и максимум човекове добротe исправно разумети и оделотворити.

Кључне речи: Божија дуготрпељивост, толеранција, слобода, одговорност, љубав.

Апостол Павле пише: „Јер ко познаде ум Господњи да би га поучио? А ми ум Христов имамо” (1 Кор 2, 16). Наведени извод из новозаветног текста недвосмислено указује на неопходност благодатно-подвижничке синергије у теолошком промишљању и црквеном остварењу. Јер само онда кад успемо да стекнемо чисто срце и уђемо у стварност боговиђења можемо да напредујемо неоптерећени собом и својим различитим постигнућима. Тако видимо да бити први пре свега и изнад свега значи служити другима онако како нас учи и како чини Христос (Мт 20, 25–29). То није имитација Христа него је охристовљење као непрестани процес живота у вери. Тако и сами саслужујемо Христу у спасоносном процесу у којем је добробит многих крајња одредница свих и свега (1 Кор 9, 19–21). То је стање спремности да „свима будемо све” (1 Кор 9, 28), где је примарна одредница да „јачи носе немоћи слабијих” (Рим 15, 1). Кад се на овај начин успостави поредак, све добија дубљи смисао јер у првом плану је суживот уз поштовање различитости а не надјачавање зарад доминације једних над другима. Остварени верници све ово добро знају и требало би да се труде да своју побожност саображавају љубави Божијој, трудећи се да непоколебиво у томе истрајавају без намере да било коме било шта намећу.

* agarije2013@gmail.com

Елементарна чињеница од које би требало поћи и увек је имати на уму при промишљању трпељивости или толеранције јесте сазнање о човековој богодарованој слободи и, у вези с тим, Божијем допуштењу да се та слобода реализује по жељи сваког појединца. Ако успемо у томе, нећемо се питати зашто Бог није спречио Адама и Еву или Каина да већ на почетку историје пројаве убитачну самовољу. То ће нас покренути у даља и дубља промишљања о свим историјским пропустима и промашајима појединаца који су изазвали несагледиве последице по многе савременике као и по будуће генерације. Бог не жели да угрожава било чију слободу зато што поштује свој дар и онога коме је тај дар поверио. Он није равнодушан и не чека осветнички него је трпељив и чека покајање и преумљење. Тешко је то разумети све док смо у стању интересне побожности по принципу награда и казни, без стварног богопознања и искреног човекољубља.

Добро би било да у свему поступамо полазећи од сопственог несавршенства тако што ћемо се охрабривати на добродетељ уместо да се обесхрабрујемо сазнањем да неко други чини нешто лоше. Тако се увећавају потенцијали трпељивости, јер је све покренуто стварношћу усавршавања, сходно ставу да се „благодат Божија кроз немоћ умножава”. Само онда кад успемо да се ослободимо од саможивости која подстиче несигурност, моћи ћемо да напредујемо у неизнуђеној и нелицемерној доброту. Тада се трудимо да будемо стварно добри, а не бољи од остатка света под теретом потребе да друге потчинимо себи и својим ставовима и потребама. Дакле, само онда кад скинемо са себе бремене самољубља бићемо спремни да саслужујемо Божијој дуготрпељивости. Ослободићемо се свих замерки и предрасуда и нећемо се питати зашто Бог не кажњава било ког човека, јер ће наше промишљање бити усмерено на радост спасења а не на неспасоносне претње неистомишљеницима. На то нас упућују новозаветне речи: „Сваки од вас нека угађа ближњем на добро ради напретка јер и Христос не угоди себи (...) Зато примајте један другог као што је Христос примио вас на славу Божију” (Рим 15, 1–7). Веома је важно да будемо слободни од себе и своје умишљене праведности, јер само тако ћемо успети да разумемо Божије човекољубље. Бићемо храбри да обуздамо у себи сваки нагон за самоистицањем који постаје посебно опасан онда кад прерасте у колективни егоизам или „фамилијарно несвесно” (Sondi 2011), што коначно доводи до религијског фанатизма у који доспевају сви који у први план стављају своју освету, мислећи да „Богу служе” (Јн 16, 21). Христос недвосмислено опомиње све који су сами себе заробили потребом да олако пресуђују другима: „Зашто видиш трун у оку брата свога а брвно у оку своме не осећаш? Лицемеру, извади најпре брвно из свога ока па ћеш онда видети извадити трун из ока брата својега” (Мт 7, 1–5).

Дакле, само онда кад превазиђемо сопствену палост тако што ћемо видети и извадити „брвно из свога ока”, моћи ћемо да помогнемо једни другима. Све док свесно или несвесно превиђамо своју греховну немоћ бићемо агресивни и нетрпељиви (нетолерантни) једни према другима, тј. цедићемо комарца а прождираћемо камилу (Мт 23, 24), и све што чинимо биће сведено на бесмислене сукобе јер одустајемо од љубави Божије заведени собом и својим идејама правде и

правичности. Постајемо пристрасни опредељујући се за или против некога или нечега под теретом сопствених интереса. То је стање у коме интерес потискује истину а неправда постаје навика коју тешко препознајемо због различитих уобразиља. Због тога би било добро да промислимо и прихватимо савет: „Нека одступи од неправде сваки који призива Име Господње” (2 Тим 2, 19). Кад човек вере постане стваралачки субјект, победиће сваки нестваралачки субјективизам који покреће оптерећеност пореклом и припадношћу до несагледивих изолација и узурпација. Кад схватимо да на тај начин смањујемо потенцијале доброте и увећавамо нагоне за насиљем, сигурно је да ћемо се определити за доброту и дуготрпељивост у свему и према свима.

Добри сведоци Божије дуготрпељивости

Чули сте да је казано: Љуби ближњега свога и мрзи непријатеља свога. А ја вам кажем: Љубите непријатеље своје, благосиљајте оне који вас куну, чините добро онима који вас мрзе, молите се за оне који вас вређају и гоне. Да budete синови Оца својега Који је на Небесима јер Он својим сунцем обасјава и зле и добре и пушта дажд на праведне и неправедне. (...) Будите, дакле, савршени као што је савршен Отац ваш Небески (Мт 5, 43–47).

Из наведеног јеванђелског одељка недвосмислено сазнајемо да је живот у смисленој црквеној пуноћи стално усавршавање по дару наше богодароване слободе. Тако се пројављује свештена одговорност у благодатно-подвижничком садејству. То није идеолошки став који је сведен на теоријске оквире него је стварност у којој се делатношћу улази у созерцање. Наиме, у смисленој вери све је засновано на богочовечанском реализму, све почива на двоједној стварности учовечења Бога и обожења човека. То је смисао јеванђелске благовести која нас охрабрује да будемо вољена деца Божија и браћа и сестре међу собом. Овде је важно превазићи замке затворене групе где су само „изабрани”, док је остатак човечанства „недостојан” до те мере да им предвиђамо „пакао и вечне муке”. Појединци то заснивају на својим ускогрудим размишљањима о греху и казни без имало жеље да разумеју узвишеност покајања, праштања и помирења. У својој ускогрудости, они превиђају Божије човекољубље и дуготрпељивост. То се додатно усложњава кад се спасоносним догађајима у вези са распећем на Голготи приступа само психолошки под теретом неисцељене туге која одваја од спасоносне радости. Тада се пречују и превиде дубоке речи пјеснопјенија: *Слава дуојирџељивосији њвојој, Господе!* Ако се превиди Божија дуготрпељивост и прихвати осветољубиво злопамћење, долази до многих унутрашњих несугласица у човековом бићу. То доводи до иступања из спасоносног контекста у историјска надгорњавања и надјачавања. Последице су неизбројиве, а верски ратови, од Каиновог братоубиства, преко ломача и крсташких ратова до савремених агресија, трагични су показатељи куда води недоживљена вера.

Изговори да се желе спречити „хуманитарне катастрофе”, као и именована агресивних радњи са „милосрдни анђео” и сл., само показују немоћ оних који су умислили да су надљуди, не желећи да виде да су тим поступцима постали нељуди. Заборавили су на Бога и његову дуготрпељивост и поступили су сурово у датом тренутку. Ми који разумемо смисао Божије дуготрпељивости требало би да, говорећи о неделима таквих, будемо слободни од сваке мржње према њима, јер ако подлегнемо мржњи и освети бићемо гори од њих. Неумесно је и беспомоћно ћутање и заташкавање недела саможивих агресора. Потребно је подстицати преумљење свих тако што ће свако наћи у себи снаге да се покаје, а не да порекне и превиди своје безумље. Оно што би требало да буде излазна стратегија искрених верника јесте опредељење да „будемо савршени као што је савршен Отац наш Небески”, што значи да једни друге видимо онако како нас све Бог види у спасоносној реалности. Тако ћемо непоколебљиво стајати изнад сваке греховне немоћи, што не подразумева уопштавање и неразликовање добра од зла. Пре се може говорити о саображавању љубави Божијој која и кишу и сунце истовремено дарује „праведнима и грешнима” (Мт 5, 45) и допушта да истовремено расту „пшеница и кокољ”, не желећи да агресивним делањем угрози добре животне токове (Мт 13, 29). Знајући све ово, требало би да непрестано пројављујемо стварну трпељивост (= толеранцију) према свима тако што ћемо снагом праштања и спремношћу на помирење подстицати покајање. То нико не може никоме да наметне, али неумесно је и унапред ускраћивати, тачније „чупати кокољ”, онда кад ми умислимо да је то потребно.

Много је смисленије владати собом, видети себе онаквима какви јесмо, сходно савету апостола да уместо гордог умишљања о себи и својој посебности, када „мислимо о себи више него што ваља мислити”, настојимо да то чинимо „смиреноумно по мери вере” (Рим 12, 3). Само тада ћемо моћи да „чашћу чинимо једни друге већима од себе” (Рим 12, 10), што омогућава мир и радост у животу свих. Када све ово препознамо као императив живота, и то као нешто што стварно живи у нама а не намеће нам се споља, тражићемо разлог више да добронамерношћу покрећемо добре могућности решавања свих наших несугласица. Нећемо се склањати са животне ветрометине у неплодну заветрину религијских маштарија, не увиђајући колико нас обузима и рашчовечује злурадост. То је посебно опасно ако подлегнемо маштаријама о вечним мукама свих наших неистомишљеника, јер на тај начин умножавамо у себи многе неизвесности и страхове пошто смо све своје жеље и идеје свели на издавање налога Богу да што конкретније и болније „уништи” оне који нам нису по вољи. Тако се наша вера своди на параграфе кривичног закона, а молитва на смишљање начина мучења других. То је погрешан пут којим сами себе угрожавамо и, што је најгоре, нисмо тога свесни. Због тога би требало да непрестано бдимо у себи са једном једином жељом да напредујемо у љубави. То је битно различито од жеље појединаца који желе да оставе леп утисак о себи уместо да се саображавају Богу у љубави. Потребно нам је много труда да савладамо све своје нагоне за добрим утиском и определимо се за неиспитиве дубине и висине обожења. Кад успемо у томе, бићемо слободни од терета обожа-

вања или сатанизације других, све у зависности од наших субјективних стања. Ту борбу коју би требало да свако води са собом описују речи:

Ideja da je ljubav u stanju da prevaziđe čak i nepremostive razlike među ljudima veoma je privlačna. Mora se, međutim, priznati da je veoma teško živeti na način koji ljubav zahteva. Mnogi koji sebe smatraju vernicima ponašaju se sasvim drugačije i koriste svoja ubeđenja da opravdaju netrpeljivost, čak i nasilje, prema onima koji ne dele njihovo mišljenje. (...) Istinski duhovni razvoj zahteva mnogo više i podrazumeva preuzimanje odgovornosti. (...) Imajući to na umu bilo bi ispravnije reći da je istinski vernik neko ko iskreno prihvata ljubav, veru i skromnost kao osnovne ljudske vrline i živi u skladu sa tim principima (Zečević 2017, 208).

Сигурно је да је све ово прихватљиво за свакога ко се труди да искрено верује. Међутим, сведоци смо да у свакодневном животу видимо радикално различито понашање скоро свих верника што доводи до многих несугласица, највише због неспремности да једни друге саслушамо и разумемо. Тако смо далеко одлутали са пута вере у незнање маловерја и празноверица, што погодује промотерима насиља који по сваку цену желе да обезвреде добре могућности вере. Одговорни верници требало би да се труде да и у највећим међусобним размирицама ускрате повод онима који траже повод (2 Кор 11, 12). То значи да у свему треба остати присебан и пристојан, не губећи наду да све може бити боље. На то нас упућује став: „Nije bitno koliko je ko daleko dospelo, bitan je pravac u kome se kreće” (From 2015, 173). Ако је љубав покретач а доброта путовођа, онда је лако превазићи све међуљудске дистанце динамиком дуготрпељивости која нас просвећује толико да одустајемо од свих видова злопамћења. Важно у свему овоме јесте то да будемо спремни на постојеће немогућности и недостатке других тако да никоме ништа не намећемо. На то нас упућује Павле Евдокимов говорећи да је „од свих трагедија највећа трагедија наметнутог добра” (Евдокимов 1997, 19). Биће нам све јасније кад разумемо став: „Čovek je dužan da čini samo one stvari koje je u stanju da učini. (...) Niko ne može iskoračiti dalje izvan vlastitog referentnog okvira. Ako od čoveka zahtevamo da čini ono što on ne misli da je dobro mi od njega zahtevamo da učini nemoguće” (Gouvir 1989, 237).

Оно што Бог и не помишља да учини било ком човеку, зато што поштује свој дар, чине нетрпељиви и нестрпљиви људи који обоготворавају своју функцију родитеља, учитеља или шефа у произвођачко-потрошачким релацијама. Строгост и суровост су постале одреднице таквих неусаглашених односа у којима су иживљавања „великих” над „малима” постала саставни део дресуре подобних поданика. Христос је јасно рекао да је служење „великих” једини могући начин стварања доброг животног поретка, али хришћани су, нажалост, то често заборављали и уместо вољене деце Божије постајали поданици овога или онога властодршца. То је проузроковало многе историјске удесе и довело до непомирљивих ставова међу људима. Створена су многа непријатељства међу народима и унутар скоро сваког народа, јер није мали број људи који не могу да

иступе из поданичког страха и уђу у амбијент вољене деце Божије. Несигурност је покорила многа срца и умове до те мере да свако у другима види опасност коју треба уклонити. То стање изгубљене радости може се променити онда кад свако од нас почне у другима да види своју супротност и допуну, али пре свега и изнад свега вољено дете Божије са којим дели време и простор и делиће богодароване вечности.

Симедонија и састрадална љубав

Апостол Павле пише: „А побожност јесте добитак кад смо задовољни оним што имамо” (1 Тим 6, 6). Само онда кад смо неоптерећени собом могуће је да једни другима приступамо без предрасуда о својој посебности у односу на „грешни остатак” човечанства. Тада једни у другима видимо оно најбоље док свако у себи види недостатке које би требало променити набоље. То се не може посматрати као психолошко преузимање кривице за све него као опредељење да будемо једни другима на добробит. Све ово биће нам лакше онда кад разумемо да „не проповедамо себе него Христа Исуса Господа” (1 Кор 4, 5). Веома је важно схватити ово на прави начин како бисмо избегли замку опонашања које нас ослабљује стварајући различите уобразиље о другима и себи. То се најбоље види код изолованих религијских групација које се понашају као „свети остатак” у односу на све друге и другачије. Најгоре у свему томе је умишљеност појединаца да „Богу служе” својом убитачном суровошћу према „недостojнимa”, очекујући похвале и награде за такве поступке. Тешко је тако остварити заједницу љубави са Богом, јер без искреног човекољубља није могуће богољубље (1 Јн 4, 20). То је стање изгубљене христоликости, јер „сви траже своје а не оно што је Христа Исуса Господа” (Фил 2, 21). Важно је знати да у ово стање бесмисла доспевамо по својој самовољи и под теретом себичности; нико нас није присилио на то него смо сами изабрали такав бесциљ. То сазнање требало би да нас покрене у дубље и боље промишљање смисла и циља живота у заједници са Богом и другим људима. Да би све било смислено и успешно, важно је да се упитамо о свом вредносном систему сходно ставу: „Možda precenjujete ono što nemate i potcenjujete ono što imate” (Piterson 2018, 112). Кад се дубље замислимо над овим речима, могуће је да ћемо успети да превазиђемо непотребно незадовољство које нас обузима онда кад сами себе оптерећујемо сопственим „великим” заслугама које нису примећене и адекватно награђене од Бога и од људи. Та расправа у себи и са собом потребна нам је како бисмо могли да смислено усклађујемо жеље и могућности побеђујући осећање угрожености које нас обесхрабрује и омета напредовање у доброту.

Бесмислено је да будемо само хришћани по имену које носимо са доста гордости, а без било какве одговорности. Неумесно је преузети улогу непомирљивог критичара који свима све замера, не показујући нимало разумевања за другост других. Став „ја знам све” или „ја сам најбољи у свему” рашчовечује нас и поред умишљене побожности која је безлична ако нема самоодречне христоли-

ке љубави. Само онда кад успемо да се „одрекнемо себе”, сходно јеванђелском позиву Христовом, оделотворићемо у свом животу Божију дуготрпељивост. Бићемо доброделатни сведоци, „творци речи а не слушаоци”. Тако ћемо успети да „проникнемо у савршени закон слободе и останемо у њему и не постанемо заборавни слушаоци. Будући тако утемељени и опредељени, успећемо да препознамо сопствене недостатке које би требало да отклонимо из себе, као и добре смернице које би требало да још више умножавамо. Најбоља провера за то јесте први сусрет са непознатим људима. То смислено проблематизује аутор који се успешно бави питањем симедоније: „Gostoljublje i otpor prema strancima na Balkanu prepliću se kao svetlost i tama u sumrak ili osvit dana. Postavlja se pitanje da li se simedonija može uliti, da li je možemo kultivisati u školama” (Suzić 2008, 17). Овде би било добро додати као допуну питању, али и као смислен одговор, да је то могуће на најбољи могући начин учити и оделотворавати на часовима верске наставе, а посебно практиковати у црквеном животу и литургијској пуноћи. Битно је најпре децу учити да су похвале најбољих покретачи нових успеха а не истицање привилегованих на штету других. Кад се научимо да успех других никога не угрожава јер је заједничка радост свих у заједници, моћи ћемо да победимо гордост и завист, сходно савету: „У добру се не узвиси, а у злу се не понизи!” Важно је да победимо себе и не прихватамо став „успех се не прашта”, са спремношћу да се радујемо једни другима и једни са другима. Успех других велика је провера нашег степена трпељивости (толеранције), јер ако завидимо успешнијима од нас сигурно је да ћемо их прогонити. То је неприродно стање које морамо препознати и отклонити, јер под теретом таквог недостатка изгубићемо радост постојања. Претворићемо свој живот у прављење спискова неподобних који нам из ових или оних разлога сметају. Бићемо агресивни у свему и према свима, умишљајући да тако можемо остварити нека своја права. Не, то неће бити могуће, јер се одричемо најлепшег и најузвишенијег права да будемо добри и радосни.

Људске дилеме у вези са трпељивошћу (толеранцијом)

Хаблерстем пише: „Nemoć da se tolerancija razlikuje od manifestacija nesigurnosti najčešće izaziva zbrku” (Hablerstem 1989, 370). Само онда кад је толеранција дело човекове богодароване слободе, које није изнуђено било каквим притиском или себичним интересом, можемо говорити о смисленој делатности. Све што је сведено на било какву површност и једностраност и ослабљено привидима и потребама група или појединаца обесмишљено је недостатком доброг темеља. Онда кад постанемо свесни своје боголикости у пуноћи богочовечанске динамике, све што чинимо биће слободно од свих привида у стварности неизнуђене доброте. Све што чинимо биће промишљено и осмишљено разумевањем и прихватањем другости других по стандардима Божије дуготрпељивости. Тако наша побожност постаје стварна и стваралачка, јер је слободна од идеолошких опонашања појединаца у јавној сфери. Важно је бити свестан те различитости

како бисмо превазишли све умишљености о себи и другима. Побожност је стално напредовање у доброту тако што нико никог не опонаша него се сви трудимо да, колико до нас стоји, допринесемо заједничком бољитку.

Поражавајуће за све побожне људе је ако не поступамо другачије и боље од оних које критикујемо и називамо „незнабошци” (Мт 5, 46–47), јер није довољно то што осуђујемо недела других ако и сами заступамо принципе реципроцитета (узвраћања) по систему „око за око, зуб за зуб”. На тај начин својим делима одустајемо од Божијег човекољубља о коме говоримо, очекујући да само ми окусимо добре плодове тога бесцендара. На то нас упозоравају речи: „Требало би да бол другог учинимо сопственим. (...) Најпре се морамо изборити са сопственим ’ја’ да бисмо осетили бол другог” (*Стијарац Пајсије* 2009, 72–73). Све док не успемо да превазиђемо самољубље бићемо робови непотребног гнева умишљајући да је то најбољи могући начин одбране од „злих људи”, превиђајући да и сами у том стању које из гнева прераста у злопамћење и освету постајемо све гори и опаснији по себе и друге. Наравно, потребно је разликовати добро од зла и реаговати на зло и неправду јасним речима и делима чувајући се од осветољубивих нагона који нас обузимају онда кад у први план стављамо себе и своје стање. Тако угрожавамо сами себе иступајући из живе вере под теретом сопствених интереса, при чему нам је примарна одредница потреба да свима покажемо да смо баш ми и само ми у праву. Тада постајемо жртве сопственог гнева. Добро би било да промислимо и разумемо савет: „Гневите се, али не грешите, сунце да не зађе у гневу вашем” (Еф 4, 26). Ове речи веома сликовито описују процес трпељивости (толеранције) према свима и у свему што чинимо или што нам се догађа. Наиме, важно је препознавати и разликовати добро од зла тако што ништа нећемо уопштавати пристајањем на равнодушну незаинтересованост према било коме. Оно што је важно тиче се наше смислене реакције која би требало да буде слободна од свих облика принуде и усмерена на тражење добрих решења. Кад при свему томе освестимо Божију дуготрпељивост, моћи ћемо да изграђујемо своју слободну личност у амбијенту здраве побожности тако што ћемо препознати све своје ускогрудости које нас у томе ометају. Важно је да те своје унутрашње шумове уочимо и одлучно се са њима суочимо како бисмо успели да остваримо победу доброту у себи и над собом. Због тога би требало да дубоко промислимо следеће речи:

Skoro svi ljudi su manje ili više narcistični, odnosno manje ili više prihvataju za stvarnost samo ono što se odvija unutar njih a ne i ono što se odnosi na druge. (...) Smatram da je za razumevanje čoveka neophodno razumevanje narcizma. Narcizam nije još uvek dovoljno dobro sagledan. (...) Narcistična osoba je užasno nesigurna jer njeno ponašanje nije zasnovano na stvarnosti. (...) Nema većeg gneva od gneva povređene narcistične osobe (From 2015, 166–168).

Самољубље као опасан избор спутава човека до те мере да умишља да су сви против њега и да по сваку цену мора бити изнад других јер се осећа угроженим.

Неспреман је за културу дијалога и културу различитости пошто не допушта другачије мишљење од свога, проглашавајући за опасност све другачије изборе и ставове. Кад несигуран верник доспе у овакво стање, он својата и Бога идући до тога да мисли да „Богу службу чини” тиме што је спреман да се обрачуна са сваким „грешником”, превиђајући да Бог не жели никоме да одузме слободу коју му је дао. Само онда кад овако посрнули човек, у намери да намеће своје обрасце вере, разуме да би Бог, ако би то желео, урадио много брже и боље од њега све то што он жели, одустаће од својих сулудих идеја нетрпељивости (нетолеранције). За то је потребно унутрашње исцељење од самољубља које се може догодити само онда кад је човек спреман да прихвати и разуме стварност Божије дуготрпељивости. То подразумева одустајање од потребе за доминацијом и од жеље за дискриминацијом неистомишљеника. Треба рећи да су у свему овоме све декларације о људским правима и слободама немоћне да било шта доведу до краја ако не постоје добри унутрашњи процеси слободних личности. Оне могу да покрену и усмере, али све улази у смислени процес само онда кад се пробуди и просвети слободан човек. То је онај човек о ком сведочи новозаветни текст: „Да буде савршен човек Божји, спреман на свако добро дело” (2 Тим 3, 17).

Дуготрпељивост Божија је неспорна, што сведоче молитвене речи да „Бог праведне љуби а грешне милује”. Силом своје љубави, он жели да се „сви људи спасу и дођу до познања истине” (1 Тим 2, 4), што никоме не намеће као своју одлуку него стрпљиво чека наше пристајање на спасоносну понуду. Онда кад ово исправно разумемо престаћемо да се понашамо насилно једни према другима, посебно у делу вере. Уместо тога, трудићемо се да будемо заједничари благе вести (Јеванђеља), стрпљиво се опходећи једни према другима – само тако препознаћемо и на ваљан начин разрешити све површности и једностраности. То ће бити могуће онда кад усагласимо предложено окретање другог образа (Мт 5, 39) и поступање у вези са дрским чином војника који удара шамар Христу. Изостаје окретање другог образа и јасно питање: „Ако зло рекох докажи да је зло, ако ли добро рекох зашто ме бијеш?” (Јн 18, 23). Из ова два повезана случаја видимо да ништа не би требало да се догађа по инерцији него у зависности од конкретне ситуације. Просветитељска функција Божије дуготрпељивости састоји се у јасном суочењу са конкретним околностима. За војника насилника окретање другог образа било би знак слабости и зато га Христос покушава конкретним питањем покренути из стања бахатог насилника у саговорника коме се обраћа са поуком и поштовањем. Не говори му тешке и увредљиве речи него га пита са жељом да му скрене пажњу на основне друштвене норме система коме тај војник служи. Не обраћа му се ни са страхом ни са мржњом него са добром намером. Тиме показује сву узвишеност своје дуготрпељивости и нама показује како би требало да и сами напредујемо у трпељивости при суочењу са онима који су изгубили сваку добронамерност. Важно је знати да свака конкретна ситуација захтева примереност и прибраност без пасивног опонашања, као и промишљање како да покренемо на добро свакога човека. На то нас упућују речи:

Ко год је себе ставио под заставу Христову мора најпре да објави рат сопственим појудима и пороцима. Узалуд ће неко узурпирати име хришћанско ако нема светлости живота, чистоте у опхођењу, добродушности и кротости духа. (...) Бог није дао ни једном човеку толику власт да може присилити другога човека да прихвати његово уверење (Лок 2015, 12).

Само онда кад уђемо у стварност обожења у пуноћи здраве побожности престаћемо да богујемо у себи и о себи и да обожавамо или сатанизујемо једни друге. Бићемо стварно мудри као змије и безазлени као голубови (Мт 10, 16). Поступаћемо у свему и према свима тако што ћемо настојати да другима чинимо онако како желимо да нама чине други људи (Лк 6, 31). Тако ћемо непрестано улазити у несагледиве дубине и висине Божије дуготрпељивости, трудећи се да и сами одлучношћу своје дуготрпељивости будемо сарадници спасоносне радости света и човека.

Библиографија

Ђирилична

- Евдокимов, П. (1997). „Луда” љубав Божија. Цетиње: Светигора.
Лок, Џ. (2015). *Писмо о толеранцији*. Београд: Службени гласник.
Сћарац Пајсије (2009). Београд, Шибеник: Истина.

Латинична

- Gouvir, T. (1989). „Tolerancija i dogmatizam u etici”, u: Primorac, I. (urednik). *O toleranciji – rasprave o demokratskoj kulturi*. Beograd: Libertas.
From, E. (2015). *Umeće slušanja*. Beograd, Podgorica: Nova knjiga plus.
Halberstem, Dž. (1989). „Paradoks tolerancije”, u: Primorac, I. (urednik). *O toleranciji – rasprave o demokratskoj kulturi*. Beograd: Libertas.
Piterson, Dž. (2018). *12 pravila za život – protivotrov za haos*. Beograd: Harmonija.
Sondi, L. (2011). *Učenje o familijarnom nesvesnom*. Novi Sad: Prometej.
Suzić, N. (2008). *Uvod u inkluziju*. Banja Luka: XBC.
Zečević, A. (2017). *Istina, lepota i granice znanja – put od nauke do religije*. Beograd: Službeni glasnik.

God's Patience as a Basis for Tolerance

Summary: Neglecting God's love for humankind significantly decreases the role of faith in creating better relations among people. The responsibility of the faithful is to constantly witness the endlessness of God's patience, which should also encourage mutual tolerance. This is extremely important because tolerance in human relations is often reduced to ideological propaganda and often is an enforced situation controlled by the majority. This then creates a tyranny of the majority over the minority, while sometimes the situation changes and creates a tyranny of the minority over the majority. The reason for this is the downgrading of humanity's God-given freedom to mere human rights and responsibilities, which is actually our self-denial in the state of powerlessness. We have lost the theanthropic dynamic due to the unwillingness of self-proclaimed super-people to recognize humanity's likeness to God; they think of themselves as self-sufficient, while the others are needed as long as they are ready to submit. Therefore, the self-proclaimed super-people turn out to be non-people, unable to recognize their tragic situation because of their need to dominate. All their actions are determined by their urge to possess others, which makes the ideas they preach senseless. Tolerance, as something that self-sufficient individuals enforce upon others, loses its true meaning since irresponsible people turn it into an instrument of extortion, forgetting that without responsible freedom, there is no real tolerance. In order to make our lives meaningful, we must emphasize God's love for humankind and overcome all our dubious and self-centered ideas. That is the only way to understand and implement tolerance correctly as a societal necessity and a maximum of human goodness.

Key words: God's Patience, tolerance, freedom, responsibility, love.